

**ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ОКРЕМОГО ПРОВАДЖЕННЯ
В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ:
ОГОЛОШЕННЯ ОСОБИ ПОМЕРЛОЮ
ТА ВСТАНОВЛЕННЯ СМЕРТІ ОСОБИ ПІД ЧАС ДІЇ
ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ ЧИ
НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИЙ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ**

Аналізуються норми окремого провадження в цивільному судочинстві. Розглядаються порядок встановлення в цивільному судочинстві України юридичних фактів, що мають юридичне значення, а також справи про оголошення особи померлою. Доведено, що основним джерелом регулювання процесуальних відносин щодо встановлення факту смерті особи на тимчасово окупованій території України та під час дії воєнного стану в Україні, чи оголошення особи померлою є Цивільний процесуальний кодекс України, застосування норм якого відбувається у системному зв'язку із нормами, наприклад, Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» тощо.

Ключові слова: цивільне судочинство, юридичні факти, оголошення фізичної особи померлою, встановлення смерті фізичної особи, судові рішення, окреме провадження, захист прав.

Karmaza Oleksandra. Problematic aspects of separate proceedings in civil proceedings: declaring a person deceased and establishing the death of a person during martial law in Ukraine or on the temporarily occupied territory of Ukraine

The article is devoted to the analysis of the norms of separate proceedings in civil proceedings. The procedure for establishing legal facts of legal significance in the civil proceedings of Ukraine, as well as cases of declaring a person deceased, is considered. It is proved that the main source of regulation of procedural relations regarding the establishment of the fact of the death of a person in the temporarily occupied territory of Ukraine and during martial law in Ukraine, or the declaration of a person deceased, is the Civil Procedure Code

© КАРМАЗА Олександра Олександрівна – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри галузевого права та загально-правових дисциплін Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»; ORCID: 0000-0003-4895-5220; e-mail: karmazaoleksandra@gmail.com

of Ukraine, the application of whose norms occurs in a systematic connection with norms, for example, the Law of Ukraine "On Ensuring the Rights and Freedoms of Citizens and the Legal Regime in the Temporarily Occupied Territory of Ukraine" etc.

Key words: *civil proceedings, legal facts, declaration of an individual deceased, establishment of the death of an individual, court decision, separate proceedings, protection of rights.*

Вступ. Проблематика встановлення в цивільному судочинстві юридичних фактів, що мають юридичне значення, завжди була в центрі уваги науковців, суддів та практиків. Крім того, аналітичний огляд стану здійснення цивільного судочинства у 2024 році засвідчив, що продовжує збільшуватися загальна кількість заяв окремого провадження, поданих до суду. Так, у 2024 році їх кількість становила 85,4 тис., що на 12,6 тис., або на 17,2 % більше порівняно з 2023 роком (72,8 тис.), та на 35,3 тис., або 70 %, порівняно з 2022 роком (50,1 тис.). Упродовж звітнього періоду місцевими судами розглянуто 62 тис. справ окремого провадження, із них 54,7 тис. – з ухваленням рішення. У понад 52,4 тис. справ заяву задоволено, що становить 95,9 % від усіх ухвалених рішень. Серед розглянутих справ окремого провадження, як і в попередні звітні періоди, переважну більшість становлять справи про встановлення фактів, що мають юридичне значення (37,1 тис., або 59,9 %), це лише на 0,6 % більше порівняно з 2023 роком (понад 36,8 тис.) [1].

Слід також звернути увагу на те, що окреслене стає дедалі актуальнішим у зв'язку із збройною агресією росії на території України, дією правового режиму воєнного стану, дією правового режиму тимчасово окупованих територій в окремих областях України та в Автономній Республіці Крим, а відтак сприяє збільшенню кількості цивільних справ щодо встановлення фактів, що мають юридичне значення. Крім того, в практичній площині виникає логічне запитання: яку судову процедуру обрати, коли особа померла на тимчасово окупованій території, чи загинула при виконанні конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни, але тіло не було знайдено. Чи є різниця між поняттями «встановлення смерті особи» та «оголошення особи померлою». Судова практика з цього питання – різна. Відтак у цьому аспекті стаття є актуальною.

Проблематикою правового регулювання відносин, пов'язаних із встановленням в цивільному судочинстві України фактів, що

мають юридичне значення, займаються визначні українські вчені, судді та юристи-практики. Так, проблеми, які стосуються окремого провадження в цивільному судочинстві загалом були предметом досліджень, наприклад, О. Брателя («Функції процесуальних юридичних факів у цивільному судочинстві України», 2016), О. Білоконь («Окремі аспекти розгляду цивільних справ у порядку окремого провадження під час дії воєнного стану», 2023), Т. Войтенко («Встановлення факту смерті чи оголошення померлим: вибір судової процедури в умовах воєнного стану», 2023), І. Ілюпол («Особливості розгляду справ про встановлення факту смерті особи на тимчасово окупованій території України, 2022), О. Маркової, Я. Садикова («Окреме провадження у цивільному процесі України, 2014), І. Татулич («Особливості процесу доказування у справах окремого провадження», 2024), М. Ясинка («Особливості окремого провадження у цивільному процесуальному праві України», 2011) тощо. Натомість багато аспектів цієї проблеми є недостатньо дослідженими.

Метою статті є науково-практичний аналіз судової практики про встановлення смерті особи під час дії воєнного стану в Україні та оголошення особи померлою, а також виявлення проблем і окреслення шляхів їх вирішення.

Методологія дослідження. Стаття ґрунтується на загальнонаукових та спеціальних правових методах наукового пізнання. Автор широко використовує наукові підходи й методологічні позиції, викладені у працях С. С. Бичкової, Ю. В. Білоусова, С. В. Васильєва, О. В. Гетманцева, К. В. Гусарова, О. О. Грабовської, Л. В. Діденко, О. С. Захарової, І. О. Ізарової, С. О. Коросьда, В. А. Кройтора, Р. Ю. Ханік-Посполітак, В. І. Тertiшнікова, С. Я. Фурси, Є. О. Харитонова, Ю. В. Черняк, О. С. Штефан та інших.

Результати дослідження. Станом на травень 2025 року в Україні діє правовий режим воєнного стану, а також правовий режим тимчасово окупованих територій України, що зумовлює модифікацію існуючих прав і свобод осіб на всій території України, а в юриспруденції породжує нові наукові дослідження.

Згідно із Законом України «Про правовий режим воєнного стану» правосуддя на території, на якій введено воєнний стан,

здійснюється лише судами. На цій території діють суди, створені відповідно до Конституції України [2].

Відповідно до Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» правовий режим тимчасово окупованої території передбачає особливий порядок забезпечення прав і свобод громадян України, які проживають на тимчасово окупованій території. Україна вживає всіх необхідних заходів щодо гарантування прав і свобод людини і громадянина, передбачених Конституцією та законами України, а також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, усім громадянам України, які проживають на тимчасово окупованій території [3].

Відносини, які стосуються встановлення факту смерті особи чи оголошення особи померлою, регулюються нормами Конституції України, Цивільного процесуального кодексу України, Цивільного кодексу України, Законів України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей провадження у справах про встановлення факту народження або смерті особи в умовах воєнного чи надзвичайного стану та на тимчасово окупованих територіях», «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин», «Про державну реєстрацію актів цивільного стану» та інших законодавчих актів України [4].

Статтею 9 Закону України «Про державну реєстрацію актів цивільного стану» передбачено, що державна реєстрація актів цивільного стану проводиться з метою офіційного визнання і підтвердження державою факту смерті. Відповідно до ст. 17 цього Закону державна реєстрація смерті проводиться органом державної реєстрації актів цивільного стану на підставі: 1) документа встановленої форми про смерть, виданого закладом охорони здоров'я або судово-медичною установою; 2) рішення суду про встановлення факту смерті особи в певний час або про оголошення її померлою.

Принагідно звертаємо увагу на те, що, ст. 9 Закону «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» передбачено, що будь-який акт (рішення, документ), виданий органами та/або особами, передба-

ченими частиною другою цієї статті (будь-які органи, їх посадові та службові особи на тимчасово окупованій території, створені, обрані чи призначені у порядку, не передбаченому законом), є недійсним і не створює правових наслідків, крім документів, що підтверджують факт смерті особи на тимчасово окупованій території, які додаються до заяви про державну реєстрацію відповідно до акта цивільного стану.

Відтак відповідно до ст. 3 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК) основним джерелом регулювання процесуальних відносин щодо встановлення факту смерті особи на тимчасово окупованій території України та під час дії воєнного стану в Україні, чи оголошення особи померлою є ЦПК, застосування норм якого відбувається у системному зв'язку із нормами, наприклад, Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» тощо.

Розгляд цивільних справ про встановлення факту смерті особи на тимчасово окупованій території України та під час дії воєнного стану, а також справ про оголошення особи померлою згідно із ст. 293 ЦПК відбувається в порядку окремого провадження.

Відтак ст. 317 ЦПК закріплює особливості провадження у справах про встановлення факту смерті особи на території, на якій введено воєнний чи надзвичайний стан, або на тимчасово окупованій території України (наприклад, Рішення суду від 02 травня 2025 року в справі №949/48/25 [5]).

Крім того, в частині першій ст. 315 ЦПК серед видів справ про встановлення фактів, що мають юридичне значення, виокремлено, зокрема, справи про встановлення факту: смерті особи в певний час у разі неможливості реєстрації органом державної реєстрації актів цивільного стану факту смерті (наприклад, Рішення суду від 11 січня 2019 року у справі № 755/174/19 [6] (пункт 8 частини першої ст. 315 ЦПК)); смерті особи, яка пропала безвісти за обставин, що загрожували їй смертю або дають підстави вважати її загиблою від певного нещасного випадку внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру (пункт 9 частини першої ст. 315 ЦПК).

У ст. 305-309 ЦПК йдеться про розгляд судом справ про визнання фізичної особи безвісно відсутньою або оголошення її помер-

лою (наприклад, Рішення суду від 25 листопада 2020 року у справі № 604/248/20 [7]).

Тож складно заперечити, що в порядку окремого провадження в ЦПК розглядаються три категорії справ про встановлення факту смерті особи (як факту, що має юридичне значення), та одна категорія – про визнання фізичної особи померлою [8].

Підсудність розгляду справ про встановлення факту смерті особи на території, на якій введено воєнний чи надзвичайний стан, або на тимчасово окупованій території України – це вся територія України за межами тимчасово окупованої території України незалежно від місця проживання заявника.

Такий висновок впливає із ст. 317 ЦПК, за якою заява про встановлення факту смерті особи на території, на якій введено воєнний чи надзвичайний стан, або на тимчасово окупованій території України, визначеній такою відповідно до законодавства, може бути подана членами сім'ї померлого, їхніми представниками або іншими заінтересованими особами (якщо встановлення факту смерті особи впливає на їхні права, обов'язки чи законні інтереси) до будь-якого місцевого суду України, що здійснює правосуддя, незалежно від місця проживання (перебування) заявника.

Проаналізувавши зміст ст. 317 ЦПК у системному зв'язку із нормами ЦПК, виділимо й інші особливості провадження у справах про встановлення факту смерті, а саме: з дня надходження заяви до суду невідкладний розгляд справи; територією, де була смерть особи, є територія, на якій введено воєнний стан, або тимчасово окупована територія України; негайне виконання рішення суду; оскарження рішення не зупиняє його виконання; рішення може бути оскаржено в загальному порядку; копія рішення суду видається негайно чи надсилається до органу державної реєстрації актів цивільного стану за місцем ухвалення рішення для державної реєстрації смерті особи.

Отже, в ст. 317 ЦПК визначено особливий порядок розгляду справ про встановлення факту смерті особи на території, на якій введено воєнний, або на тимчасово окупованій території України, водночас для визнання фізичної особи померлою (ст. 305-309 ЦПК) ЦПК передбачає загальний порядок розгляду таких справ. Відтак загальний порядок розгляду справ встановлено для справ, визначених у пунктах 8 та 9 частини першої ст. 315 ЦПК. Тож

територія, де сталася смерть особи. в ЦПК чітко не визначена, а відтак є необмеженою законодавчим актом. Підсудність визначається на загальних підставах – заява подається до суду за місцем проживання заявника (ст. 305 ЦПК).

Особами, які мають право звернутися до суду із заявою в порядку ст. 317 ЦПК (учасники справи). є: члени сім'ї померлого, їхні представники або інші заінтересовані особи за умови, що встановлення факту смерті особи впливає на їхні права, обов'язки чи законні інтереси.

Як приклад зазначимо Постанову суду від 28 лютого 2023 року в справі № 220/532/22, в якій вказується, що суд першої інстанції застосував норму ст. 317 ЦПК у редакції від 04.02. 2016 р., відмовивши в задоволенні заяви з підстави подання особою, яка немає цивільної процесуальної дієздатності, оскільки заявник не належить до родичів померлої. Проте, відповідно до положень ст. 317 ЦПК у редакції від 07.08. 2022 р., чинній на момент звернення до суду із відповідною заявою, заявник мала право на таке звернення як заінтересована особа, оскільки встановлення факту смерті особи впливає на її права, обов'язки та законні інтереси. Відтак з огляду на наявність заповіту, ОСОБА_1 мала право на звернення до суду із заявою про встановлення факту смерті свого заповідача ОСОБА_3, оскільки встановлення факту смерті необхідно їй для оформлення спадкових прав. З урахуванням неможливості встановлення факту смерті заявник не може прийняти та оформити спадщину після смерті спадкодавця, чим порушуються її права як спадкоємиці за заповітом [9].

Водночас учасниками справи про визнання фізичної особи померлою відповідно до пунктів 8 та 9 частини першої ст. 315 ЦПК є необмежене коло заявників. Розгляд справи за ст. 305-309 ЦПК відбувається в розумні строки.

Що стосується виконання судового рішення у справах, визначених в пунктах 8 та 9 частини першої ст. 315 ЦПК, то діє загальний порядок виконання судового рішення – після набрання законної сили.

Зміст заяви, поданої за ст. 317 ЦПК, повинен відповідати вимогам ст. 318 ЦПК. До заяви додаються докази, що підтверджують викладені в заяві обставини, і довідка про неможливість відновлення втрачених документів.

Звертаємо увагу, що заява, подана з метою оголошення особи померлою (ст. 46 ЦК) та заява, подана за ст. 317 ЦПК, мають різний зміст та є окремими (самостійними) видами процесуальних документів, а відтак порядок їх розгляду різний. Критерієм розмежування є наявність (ст. 317 ЦПК) або відсутність (ст. 305-309 ЦПК) достовірних, належних доказів, що підтверджують смерть особи.

Доказами встановлення факту смерті особи, зокрема, є: речові докази, покази свідків, письмові докази (Білоконь О.), довідка про смерть, наказ командира військової частини про виключення з особового складу, скріншот особистого листування, акт про настання смерті, дані, отримані з відкритих джерел чи соціальних мереж, які доводять факт ведення бойових дій у конкретній місцевості у певний час (І. Гулейков) тощо. Факт загибелі на окупованій території чи в зоні ведення бойових дій може бути підтверджений довідкою військової частини про загибель, випискою із наказу військової частини, актом встановлення факту смерті, в якому обов'язково зазначається місце виконання бойового завдання та місце смерті, та іншими документами (І. Гулейков).

У Постанові Верховного Суду від 02 квітня 2025 року в справі № 465/3147/22 зазначено, що оголошення померлим (смерть *in absentia*) – це судове визнання померлим фізичної особи, про яку за місцем постійного проживання відсутні будь-які відомості про місце її перебування протягом встановленого строку. Оголошення особи померлою юридично прирівнюється до фізичної смерті, є припущенням смерті (*praesumptio mortis*) і має своїм наслідком припинення правоздатності особи. Тому при оголошенні особи померлою суд виходить із презумпції смерті особи, тобто припущення, що на момент розгляду справи особи немає в живих, однак встановити це достеменно неможливо. Оголошення особи померлою здійснюється судом на підставі непрямих доказів або у зв'язку з тривалою безвісною відсутністю. Натомість відповідно до пункту 8 частини першої ст. 315 ЦПК суд розглядає справи про встановлення смерті особи в певний час у разі неможливості реєстрації органом державної реєстрації актів цивільного стану факту смерті [10].

Крім того, рішення про оголошення фізичної особи померлою може бути прийняте судом за наявності таких підстав: 1) відсут-

ність особи в місці її постійного проживання; 2) відсутність відомостей про місце її перебування протягом трьох років, а якщо вона зникла безвісті за обставин, що загрожували їй смертю або дають підставу припускати її загибель від певного нещасного випадку, - протягом шести місяців; 3) неможливість одержання відомостей про місце перебування особи, незважаючи на вжиті заходи. Особливістю цієї категорії справ є те, що висновок суду про оголошення особи померлою ґрунтується на юридичному, достатньо обґрунтованому припущенні смерті особи. Громадянин може бути оголошений у судовому порядку померлим у разі встановлення обставин, на підставі яких суд робить вірогідне припущення про смерть громадянина. Сама по собі відсутність відомостей про місце перебування фізичної особи протягом трьох років у місці її постійного проживання не може бути підставою для оголошення цієї фізичної особи померлою. Суд повинен мати достатні належні та допустимі докази для встановлення обставин, на підставі яких можливо зробити вірогідне припущення про смерть громадянина. При цьому на наявність права, а не обов'язку суду оголосити фізичну особу померлою за умови відсутності у місці її постійного проживання відомостей про місце її перебування протягом трьох років прямо вказує зміст частини першої ст. 46 ЦК. При розгляді справ вказаної категорії судам слід з'ясовувати, чи може бути відсутність особи умисною, тобто чи не переховується вона від правоохоронних органів з метою уникнення юридичної відповідальності. Такий висновок висловлений у постанові Верховного Суду від 06 листопада 2019 року в справі № 226/3053/18. Відсутність безумовних доказів або суперечність у доказах на підтвердження обставин, що надаються заявником та/або заінтересованими особами, унеможливує оголошення особи померлою. Висновок викладений у постановах Верховного Суду від 27 листопада 2019 р. у справі № 461/424/15-ц та від 09 вересня 2020 року в справі № 467/1274/18 [11].

Встановлення факту смерті фізичної особи на підставі пункту 8 частини першої ст. 315 ЦПК можливе лише тоді, якщо суд на підставі незаперечних доказів ствердить, тобто доведе обставини, які вірогідно свідчать про смерть особи у точно визначений час, за яких настала смерть, і факт неможливості реєстрації органом державної факту смерті. Тобто за наявності незаперечних доказів про

смерть особи, у тому числі у зв'язку з воєнними діями, правильним буде звернення до суду із заявою про встановлення факту смерті цієї фізичної особи (пункт 8 частини першої ст. 315 ЦПК) [12].

Заява про встановлення факту, який має юридичне значення, щодо якого виник публічно-правовий спір, не може бути предметом розгляду в порядку цивільного судочинства (Постанови Верховного Суду від 23 травня 2022 року в справі № 539/4118/19, від 23 січня 2023 року в справі № 214/1309/21).

Висновки. Поняття «оголошення особи померлою» і «встановлення факту смерті» є різними за змістом поняттями. Судова практика доводить, що основним критерієм розмежування судової процедури про оголошення особи померлою (ст. 305-309 ЦПК) та судової процедури щодо встановлення факту смерті особи є достовірність та належність доказів у справі, що підтверджує смерть особи. У разі, коли особа пропала безвісті, її тіло не було знайдене, встановлення факту її смерті на підставі ст. 317 ЦПК є неможливим, оскільки доказової бази на підтвердження її смерті не буде достатньо.

ЦПК розрізняє чотири судові процедури, наслідком якої є ухвалення рішення суду, на підставі якого органами реєстрації актів цивільного стану може бути видано свідоцтво про смерть: 1) ст. 305-309 ЦПК; 2) пункт 8 частини першої ст. 315 ЦПК; 3) пункт 9 частини першої ст. 315 ЦПК; 4) ст. 317 ЦПК.

1. Аналітичний огляд стану здійснення цивільного судочинства у 2024 році. Верховний Суд. URL: <https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/oglyady/ztv4D67.pdf>. 2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19?find=1&text=%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D1%81%D1%83%D0%B4%D0%B4%D1%8F#w1_4. 3. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15 квітня 2014 року № 1207-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text>. 4. Законодавчі акти, про які йдеться в цій статті, розміщені на офіційному веб-сайті: Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>. 5. Рішення суду від 02 травня 2025 року у справі №949/48/25. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua>. 6. Рішення суду від 11 січня 2019 року у справі № 755/174/19. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua>. 7. Рішення суду від 25 листопада 2020 року у справі № 604/248/20. Єдиний державний реєстр судових

рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua>. 8. Войтенко Т. Встановлення факту смерті чи оголошення померлим: вибір судової процедури в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 12. С. 81-87. 9. Постанова суду від 28 лютого 2023 року у справі № 220/532/22. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua>. 10. Постанова Верховного Суду від 02 квітня 2025 року у справі № 465/3147/22. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua>. 11. Постанова Верховного Суду від 15 січня 2025 року у справі № 760/857/22. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua>. 12. Постанова Верховного Суду від 02 квітня 2025 року у справі № 465/3147/22. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua>.

References

1. Analitichnyi ohliad stanu zdiisnennia tsyvilnoho sudochynstva u 2024 rotsi. Verkhovnyi Sud. URL: <https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/oglyady/ztv4D67.pdf>. 2. Pro pravovy rehym voiennoho stanu: Zakon Ukrainy vid 12 travnia 2015 roku № 389-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19?find=1&text=%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D1%81%D1%83%D0%B4%D0%B4%D1%8F#w1_4. 3. Pro zabezpechennia prav i svobod hromadian ta pravovy rehym na tymchasovo okupovanii terytorii Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 15 kvitnia 2014 roku № 1207-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text>. 4. Zakonodavchi akty, pro yakii ydetsia v tsii statti, rozmishcheni na ofitsiinomu veb-saiti Verkhovna Rada Ukrainy. *Zakonodavstvo Ukrainy*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>. 5. Rishennia sudu vid 02 travnia 2025 roku u spravi № 949/48/25. *Yedyni derzhavni reiestr sudovykh rishen*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua>. 6. Rishennia sudu vid 11 sichnia 2019 roku u spravi № 755/174/19. *Yedyni derzhavni reiestr sudovykh rishen*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua>. 7. Rishennia sudu vid 25 lystopada 2020 roku u spravi № 604/248/20. *Yedyni derzhavni reiestr sudovykh rishen*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua>. 8. Voitenko T. Vstanovlennia faktu smerti chy oholoshennia pomerlym: vybir sudovoi protsedury v umovakh voiennoho stanu. *Yurydychni naukovy elektronnyi zhurnal*. 2023. № 12. С. 81-87. 9. Postanova sudu vid 28 liutoho 2023 roku u spravi № 220/532/22. *Yedyni derzhavni reiestr sudovykh rishen*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua>. Review. 10. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 02 kvitnia 2025 roku u spravi № 465/3147/22. *Yedyni derzhavni reiestr sudovykh rishen*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua>. 11. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 15 sichnia 2025 roku u spravi № 760/857/22. *Yedyni derzhavni reiestr sudovykh rishen*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua>. 12. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 02 kvitnia 2025 roku u spravi № 465/3147/22. *Yedyni derzhavni reiestr sudovykh rishen*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua>.

Karmaza Oleksandra. Problematic aspects of separate proceedings in civil proceedings: declaring a person deceased and establishing the death of a person during martial law in Ukraine or on the temporarily occupied territory of Ukraine

The article is devoted to the analysis of the norms of separate proceedings in civil proceedings. It is proved that the consideration of civil cases on the establishment of the fact of death of a person in the temporarily occupied territory of Ukraine and during the martial law, as well as cases on the declaration of a person as deceased in accordance with Art. 293 of the Civil Procedure Code of Ukraine takes place in the order of separate proceedings. It is established that in the order of separate proceedings, cases on the establishment of the fact of death of a person (as a fact that has legal significance) are considered – a special procedure for considering such civil cases is applied, as well as cases on the recognition of an individual as deceased – the general procedure for considering, provided for by the Civil Procedure Code of Ukraine is applied. It is proved that the main source of regulation of procedural relations on the establishment of the fact of death of a person in the temporarily occupied territory of Ukraine and during the martial law in Ukraine, or the declaration of a person as deceased is the Civil Procedure Code of Ukraine, the application of the norms of which occurs in a systematic connection with the norms, for example, of the Law of Ukraine “On Ensuring the Rights and Freedoms of Citizens and the Legal Regime in the Temporarily Occupied Territory of Ukraine”, etc. It has been determined that the jurisdiction for considering cases on establishing the fact of the death of a person in the territory where martial law has been introduced or in the temporarily occupied territory of Ukraine is the territory of Ukraine outside the temporarily occupied territory of Ukraine, regardless of the place of residence of the applicant. Other features of the proceedings in these cases are: from the date of receipt of the application to the court, urgent consideration of the case; the territory where the person died is the territory where martial law has been introduced or this is the temporarily occupied territory of Ukraine; immediate execution of the court decision; appealing the decision does not suspend its execution; the decision may be appealed in the general procedure; a copy of the court decision is issued immediately or sent to the state registration body of civil status acts at the place of adoption of the decision for state registration of the person's death.

Key words: civil proceedings, legal facts, declaration of a natural person as deceased, establishment of the death of a natural person, court decision, separate proceedings, protection of rights.